

Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation
Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

Till: Region Värmland
E-post: diariet@regionvarmland.se
Diariernr: KBN/250305
Datum: 2025-12-15

Kontaktperson: Jon Brunberg
Telefon: 070-275 59 29
E-post: jon.brunberg@kro.se

Konstnärernas Riksorganisations yttrande över Värmlands kulturplan 2027–2031

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

Professionell bild- och formkonst i kultursamverkansmodellen

Regionernas fördelning av statsbidraget för regional kultur ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”Professionell bild- och formverksamhet” som kom med som ett eget område i modellen 2018. Kulturrådets rapport *På flera ben*, som är en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen från 2025, visar att 2,5 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till verksamheter inom Kulturrådets kategori professionell bild- och formkonst samt vissa konsthallar. Även om siffran inte inkluderar bild- och form inom läns museernas verksamheter eller verksamheter som kategoriseras som konst- och kulturområdesövergripande så är det tydligt att medlen till de olika konstområdena måste fördelas jämnare.¹

Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. En stor utmaning är bild- och formkonstnärernas låga inkomster. Konstnärernas Riksorganisations rapport *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter* visar att medianen av bild- och formkonstnärernas sammanräknade förvärvsinkomst är 15 036 kr i månaden. Det är mindre än hälften av medianlönen i Sverige som år 2023 var 36 500 kr i månaden.²

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Det är av yttersta vikt att regionen agerar förebildligt och följer de avtal och arvodesrekommendationer som gäller i branschen, och säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de anlitas av regionen, eller av arrangörer med ett regionalt uppdrag eller regionalt verksamhetsstöd.

¹ Kulturrådet, *På flera ben – en tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen*, 2025.

² Konstnärernas Riksorganisation, *Utsikt från ateljéerna – Rapport 1: bild- och formkonstnärernas inkomster och verksamheter*, 2025.

Det är utmärkt att regionen prioriterar att stärka professionella kulturskapares villkor (s 8–9). Regionen också bör lägga till i prioriteringarna att man ska tillämpa de avtal och arvodesrekommendationer som är praxis i branschen – som till exempel MU-avtalet (se nedan) eller våra arvodesrekommendationer.

Under rubriken ”Region Värmlands ansvar” på sidan 9 bör regionen också lägga till att regionen ska agera förebildligt när det gäller arvodering och andra ersättningar.

Däremot är det bra att regionen på sidan 17 är tydlig med att verksamheter som beviljas statsbidrag ska ”leva upp till de villkor som följer med statsbidrag och regionala verksamhetsbidrag, bland annat genom att ge avtalsenliga arvoden till kulturskapare”.

Skäliga ersättningar och MU-avtalet

För bild- och formkonstnärer är det så kallade MU-avtalet (avtal för medverkans- och utställningsersättning) särskilt viktigt. MU-avtalet reglerar ersättningar till konstnärer vid utställningsuppdrag, och har slutits av Konstnärernas Riksorganisation och andra bildskaparorganisationer och svenska staten. Avtalet är bindande för statliga arrangörer men den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis också för andra arrangörer än statliga.

I den nuvarande kulturplanen för 2022–2026 står det att ”Offentligt finansierade utställare bör följa det statliga ramavtalet om medverkande- och utställningsersättning till konstnärer, det så kallade MU-avtalet. Avtalet är en viktig förutsättning för konstnärers möjligheter att utöva sitt yrke och för en återväxt av yrkesverksamma konstnärer”. MU-avtalet nämns tyvärr inte alls i den föreslagna kulturplanen för 2027–2031.

Tyvärr får konstnärer som ställer ut i kommunal eller regional regi alltför ofta oskäliga ersättningar, eller inga ersättningar alls. Det är oerhört viktigt att det offentliga agerar förebildligt när det gäller arvoderingar. Vi vill att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man ska sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn, och att man ska agera förebildligt när det gäller arvodering. Därför är det viktigt att det står med i kulturplanen att MU-avtalet skall följas. Och att regionen budgeterar så att avtalet kan följas.

Ett sätt att säkerställa att konstnärer får skäligt betalt är att göra som Göteborgs stad, som har antagit en riktlinje med ett nyckeltal för arvodering när konstnärer anlitas av kommunen i kulturnämndens verksamheter, som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen. Det innebär att förvaltningen räknar på vad medverkansersättningen faktiskt skulle kosta, jämför det med budgetanslagen och sätter differensen i ett nyckeltal.³

En rad regioner agerar nu för att se till att MU-avtalet blir branschpraxis på regional nivå. Det gäller inte minst Västra Götalandsregionen som i rambudgeten anslagit 5 miljoner kronor som är öronmärkta för att finansiera MU-avtalet hos utställningsarrangörer i Västra Götaland med regionalt uppdrag.⁴ Region Kalmar och Region Jönköpings län är andra regioner som på olika sätt bidrar till att finansiera ersättningar

³ Göteborgs stad, *Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter*, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18; Konstnärernas Riksorganisation, *Riktlinjer och nyckeltal*, <<https://kro.se/rapporter/riktlinjer-och-nyckeltal-mu-avtalet/>>.

hos arrangörer enligt MU-avtal. Även Region Värmland bör öka sin finansiering av MU-avtalet och införa liknande stödordningar och/eller verksamhetsstöd.

Vi föreslår att Region Värmland:

- säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet av utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen
- gör en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skjuter till medel för att säkerställa att de får skäliga ersättningar
- skriver in i kulturplanen att regionen ska agera förebildligt när det kommer till arvodering och ersättningar till konstnärer som man anlitar och till verksamheter som man stöttar med till exempel verksamhetsbidrag, och att man skall tillämpa de avtal och arvodesrekommendationer som är praxis i branschen
- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och utövare i regionens verksamheter som säkerställer skäliga ersättningar till konstnärer vid olika typer av uppdrag, med ett nyckeltal som visar hur mycket i budgeten som behöver skjutas till för att nå full kostnadstäckning.

Offentlig konst, enprocentsregeln och gestaltad livsmiljö

Den offentliga konsten är ett av de mer tillgängliga konstnärliga uttryck vi har och är ett mycket uppskattat inslag i offentliga miljöer. Ett sätt att säkerställa att medborgarna får mer konst i sina miljöer när det byggs mycket är att tillämpa den så kallade enprocentsregeln, som är en princip för att finansiera offentlig konst där en fast andel, vanligen en procent, av investeringsbudgeten i byggprojekt går till konstnärliga gestaltningar. Principen tillämpas idag av omkring hälften av alla kommuner och regioner.

I kulturplanen för 2022–2026 står det att: ”Med utgångspunkt i den så kallade enprocentsregeln vid ny-, om- och tillbyggnation av offentliga miljöer bör regionen och kommunerna utveckla sina former för att avsätta medel till konstnärlig gestaltning ...”. I den föreslagna kulturplanen för 2027–2031 så nämns inte enprocentsregeln alls. Vi har förstått att Region Värmland tillämpar en annan typ av modell som baseras på rumslig yta i nybyggnation men har inte hittat någon policy om modellen i öppna dokument. Oavsett vilken modell som regionen tillämpar bör något om detta nämnas i kulturplanen.

Vi föreslår att Region Värmland:

- tar fram en detaljerad konstpolicy med anvisningar för upphandling, genomförande och handhavande av den offentliga konsten samt enprocentsregeln
- beslutar om att minst en procent av investeringsbudgeten (eller likvärdig beräkningsgrund) för alla typer av byggprojekt avsätts för konstnärliga gestaltningar

⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *5 miljoner mer till MU i Västra Götaland!*, 2024-05-31, <<https://kro.se/nyheter/5-miljoner-mer-till-mu-i-vastra-gotaland/>>.

- avsätter en del av de medel som genereras av enprocentsregeln (eller likvärdig beräkningsgrund) till en pott för att finansiera offentlig konst i de delar av länet där det inte byggs lika mycket
- kräver att enprocentsregeln (eller likvärdig beräkningsgrund) tillämpas även av privata byggherrar och fastighetsbolag vid markanvisningar och exploateringsavtal
- tillämpar Konstnärernas Riksorganisations rekommendationer vid gestaltungs-uppdrag.⁵

Professionell bild- och formverksamhet

Avsnittet om professionell bild- och formverksamhet (s. 21–22) lyfter på ett bra sätt fram de två konstinstitutioner som ges statliga medel via kultursamverkansmodellen: Rackstadsmuseet och Kristinehamns konsthall. Även Värmlands Museum visar samtidskonst, men presenteras under kategorin Museiverksamhet (s. 19). Att regionen har tre institutioner med statsbidrag, som visar samtida konst, är utmärkt.

Däremot saknar vi i avsnittet tydligt formulerade prioriteringar och målsättningar för bild- och formområdet i länet.

För bild- och formkonstnärer är det mycket viktigt att det finns gallerier, konsthallar och andra utställningsrum som visar samtidskonst. Därför bör regionen också stötta utställningsplatser som drivs av det fria kulturlivet och produktionsplatser, som ateljéer och kollektivverkstäder.

Vi föreslår att Region Värmland:

- tar fram en strategi och handlingsplan för att öka antalet utställningsplatser i länet och förbättra möjligheterna för länets konstnärer att ställa ut.

Konstnärer i länet behöver ökad tillgång till ändamålsenliga lokaler att verka och visa sin konst i”. Med sina låga inkomster har konstnärer ofta svårt att hitta produktionslokaler till rätt hyresnivå. Flera kommuner i Sverige har därför infört ateljéstöd till individuella konstnärer eller subventionerat hyror till ateljéföreningar.

Vi föreslår att Region Värmland:

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar på ateljéer, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet och tar fram en strategi för att möta behovet
- inför ett ateljéstöd till individuella konstnärer och ateljéföreningar som kan komplettera eventuella kommunala stödordningar
- säkerställer att konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen.

⁵ Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltningar*, <https://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>

Sara Edström
Riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Konstnärernas Riksorganisation

Hornsgatan 103, 9 tr 117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se

Web: www.kro.se

Telefon, växel: 08-54 54 20 80

Kontaktperson:

Jon Brunberg

Telefon: 070-275 59 29

E-post: jon.brunberg@kro.se